

1831 NÜFUS KAYITLARINDA DERİNKUYU (MELEKOBİ)'DA SOSYO EKONOMİK YAPI SOCIOECONOMIC STRUCTURE IN DERINKUYU (MELEKOBİ) IN 1831 POPULATION RECORDS

Fatih ABANOZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi

fatihabanoz@nevsehir.edu.tr

ORCID: 0000-0002-7437-6508

ÖZ

Geliş Tarihi:

04.04.2024

Kabul Tarihi:

03.08.2024

Yayın Tarihi:

29.09.2024

Anahtar Kelimeler

Derinkuyu,
Melekobi, Nüfus,
Müslim,
Gayrimüslim.

Keywords

Derinkuyu,
Melekobi,
Population,
Muslim, Non-
muslim.

Birey veya kişi manasında olan nüfus, Arapça "Nefs" kelimesinden gelmekte olup, bir bölgede veya ülkede yaşayan insan topluluğu demektir. Nüfus, bir bölgenin dinamizmi olmakla birlikte nicelik ve nitelik açısından detaylı sonuçlar elde etmemizi sağlar. Yani herhangi bir yerin nüfusu, bölgenin iktisadi, içtimai ve sosyokültürel yapısı hakkında aydınlatıcı bilgiler verir. Bu bakımdan nüfus sayımları bölgelerin analizi noktasında önemli bir realitedir. Nüfus, geçmiş dönemlerin aydınlatılmasında da önemli rol üstlenir. Bilhassa soy hakkında araştırma yapan kişiler ile ilgili aile büyüklerinin nereden geldiği, meşgul olunan ekonomik uğraşlar, aile yapıları vs. gibi unsurlar öğrenilir. Bu konuda Osmanlı Devleti, 19. yüzyılın ilk yarısında II. Mahmut döneminde uyguladığı ilk nüfus sayımları ve bu sayımların kaydedildiği defterler ile bahsedilen bilgilere erişmek açısından önemli bir çalışma gerçekleştirmiştir. Osmanlı'nın çoğu bölgesinde tutulan bu sayımlar, günümüzde Nevşehir ilinin bir kazası olan Derinkuyu (Melekobi) bölgesinde de 1831-1845 yılları arasında 6 kez yapılmıştır. İş bu çalışmada 1831 yılında ilk kez uygulanan nüfus sayımlarından hareketle Derinkuyu bölgesinde yaşayan Müslim ve Gayrimüslim halkın kaç bireye sahip olduğu, hane sayıları, hane büyüklerinin isimleri, lakapları, meslekleri, tipolojik özellikleri ve diğer hane üyelerinin isim ve yaş bilgileri ifade edilerek bölgenin diğer bölgelere nazaran sosyo-ekonomik değerlendirilmesi yapılmıştır.

ABSTRACT

Population, meaning individual or person, comes from the Arabic word "Nefs" and means the community of people living in a region or country. Population is the dynamism of a region and allows us to obtain detailed results in terms of quantity and quality. In other words, the population of any place provides enlightening information about the economic, social and sociocultural structure of the region. In this respect, population censuses are an important reality in terms of analysis of regions. Population also plays an important role in shedding light on past periods. Especially for people who do research on ancestry, where the family elders come from, their economic pursuits, family structures, etc. Elements such as are learned. In this regard, the Ottoman Empire has carried out an important work in terms of accessing the mentioned information with the first population censuses carried out during the II. Mahmud period in the first half of the 19th century and the books in which these censuses were recorded. These censuses, which were held in most regions of the Ottoman Empire, were also carried out 6 times between 1831 and 1845 in the Derinkuyu (Melekobi) region, which is now a district of Nevşehir province. In this study, based on the censuses carried out for the first time in 1831, the number of Muslim and non-Muslim people living in the Derinkuyu region, the number of households, the names, nicknames, professions, typological features of the household elders, and the names and ages of other household members are expressed and compared to other regions. A socio-economic evaluation was made.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1465269>

Atf/Cite as: Abanoz, F. (2024). 1831 nüfus kayıtlarında Derinkuyu (Melekobi)'da sosyoekonomik yapı. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(3), 1124-1145.

Giriş

13. yüzyıl ortalarından itibaren Bizans hudutlarına hareket eden Osmanoğulları, yüzyılın sonlarına doğru bölgeye yerleşmiştir. Gaza ve cihat politikası ile birlikte coğrafi konumun verdiği avantajdan da yararlanarak kısa süre içerisinde örgütlenmiş ve devletleşme sürecini tamamlamıştır. Sınırlarının genişlemesine paralel olarak ele geçirilen toprakların kayda geçirilmesi için tımar istemine bağlı tahrir defterleri oluşturulmuştur. Bu defterler, ele geçirilen arazilerin tasarruf ve vergi tahsilatını belirlemek amacıyla yapılırken, hane sayılarının belirtilmesi ve vergiye mükellef kişilerin sayılarının tespitinden dolayı bir nüfus hareketliliği örneği göstermiştir (Öz, 2010, s. 426-427). Bu işlemde tahrir emini, vergi mükellefi olan ailenin en yaşlı erkek bireyini deftere yazmakla görevlidir. Defterde adı geçen kişi aslında bir aileyi (hane) temsil etmektedir. Ömer Lütfi Barkan, defterlere kaydedilen kişiyi hane bazında ortalama 5 olarak hesaplamıştır. Hanelerin 5 ile çarpılması ile ortaya çıkan sonuç bölgelerin nüfusu hakkında kısmen de olsa bilgi vermektedir. Ancak Barkan'ın belirttiği "5" rakamı çoğunluk tarafından benimsenmiş olsa da bu konuda araştırma yapan kişiler tarafından farklı rakamların verildiği görülmektedir ki bu durum bölgelerin nüfusu hakkında ulaşılan kısmi bilgilerin doğruluğunu azaltır (Göyünç, 1997: 552-553).

Tahrir defterlerine bağlı olarak ortaya çıkan Mufassal, İcmal ve Evkaf defterlerinde de nüfus hakkında çok fazla bir ilerleme kaydedilmemiştir. Bunlar arasında nüfus hakkında daha fazla bilgi alabileceğimiz defterler ayrıntılarıyla öne çıkan mufassal olandır. Bu defterlerde bir bölge verilirken kayıtlı yetişkin erkek adları ve baba adları meslekleriyle yazılmıştır. Bunlar da evli-bekar ayrımına ve tasarrufundaki toprak miktarına göre kaydedilmiştir. Gayrimüslimler ise hane ayrımına göre yazılmıştır. Mufassal defterlere bahsedilen kişiler dışında vergiden muaf olanlar ve o bölgede bulunan hane sahibi dul kadınlar da eklenmiştir. Bu bakımdan mufassal defterlerde nüfusla ilgili kısmi bilgilere ulaşılmaktadır. İcmal defterlerde mufassaldan farklı olarak dirlik sahiplerinin gelir toplamları ve vergiye tabi olan nüfus, toplam rakam olarak verilmiştir. Evkaf defterlerinde ise vakıf olarak tahsis edilmiş yerleşim yerleri olduğu için nüfusla ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. 16. yüzyılın sonlarına doğru savaşlarda istenilen başarının elde edilememesi ve Celali isyanlarının çoğalmasıyla birlikte iktisadi bunalımın da etkisiyle tımar sistemi önemini yitirmiş ve buna bağlı olarak tahrir defterlerini tutma prensibi terkedilmiştir. 17. yüzyılın başlarından itibaren ise avarız defterleri ön plana çıkmıştır. Vergi mükellefi olan herkesi kayıt edebilmek adına avarız tahriri yapılmaya başlanmıştır. Tahrirde olduğu gibi bu kez de avarız adı altında mufassal ve icmal defterler oluşturulmuştur. Sonradan oluşturulan bu defterlerde merkez dışındaki yerlerin vergi durumları detaylı olarak kaydedilmiştir. Örneğin mufassal avarızlarda kasaba ve köy gibi yerleşim yerlerinde asker, ulema ve reaya ayrı ayrı yazılmıştır. Bazen toplam rakam verilirken bazen de avarızların kaç haneye tekabül ettiği yazılmıştır. Bazı durumlarda ise hanelerdeki neferler yazılmıştır. Mücerret vergisinden dolayı hanelerdeki bekar erkekler de ayrıca belirtilmiştir. Burada da amaç vergi almak olduğu için öncelikli olarak avarız vergisine tabi yetişkin hane sahibi erkekler ve dul kadınlar yazılmıştır. Ayrıca vergiden muaf tutulanlar da zikredilmiştir. Bu bakımdan nüfusla ilgili ayrıntılar pek yer almamıştır. Avarız mufassalın olmadığı yerlerde ise avarız icmal defterler tutulmuştur. Avarıza ait sayımlar 18. yüzyılın sonlarına kadar sürmüştür (Öz, 2010: 428-429).

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıla kadar kayıt altına alınan defterlerde nüfusla ilgili çalışmalar temel hedef olmazken bu konuda ilk ciddi adım 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde II. Mahmut zamanında gerçekleşmiştir. Bu yüzyıl, Endüstri Devrimi ardından hızla büyüyen Avrupa'ya uyum sürecinde askeri, idari ve iktisadi yeniliklerin olduğu bir dönemdir. Bu maksatla ülkenin sosyoekonomik yapısını aydınlatabilmek amacıyla nüfus sayımları başlatılmıştır. Bilhassa Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye adlı ordunun asker ihtiyacını karşılamak ve Osmanlı iktisadi hayatının bir gerçeği olan vergi tasarrufundaki kişileri belirlemek için devlet, sınırları içerisinde bulunan erkek vatandaşlara yönelik bir sayım başlatmıştır (Karal, 1943: 8-9). Bu sayımlar ifade edildiği gibi yeni kurulan ordu ile hemen planlanmış, ancak 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi'nden dolayı 1831'de gerçekleştirilmiştir. Adı geçen nüfus sayımları ilk olmakla birlikte kapsamlı bir çalışmayı da karşımıza çıkarmaktadır. Sayımda yalnız erkekler hesap edilmiş olsa da bir o kadar kadınların olduğu düşünülürse dönem itibarıyla toplam nüfus hakkında yaklaşık rakamlara ulaşılabilme imkânı vermektedir¹.

1831 yılında başlatılan ve belirli aralıklarla devam edip 1845'e kadar gelen bu sayımlar, bölgelere göre dört (4), beş (5) ve altı (6) kez yapılarak alınan veriler arasında farklılıklar göstermiştir. Sayımda farklı bölgelere giden görevlilerin farklı metotlar uyguladıkları da görülmüştür. Bu nüfus sayımlarında genel olarak tipolojik unsurlar ön planda iken bazı bölgelerde sakal ve bıyıklar bazı bölgelerde ise boylar ifade edilmiştir. Reaya

¹ Nevşehir'in bir başka bölgesi olan Ortahisar'ın 1831 tarihli nüfus kayıtları örneği için bkz. Bu deftere göre bölgede toplam 478 erkek nüfus bulunmaktadır. Bir o kadar da kadın nüfus varsa toplamda 956 kişi var olduğu söylenebilir. BOA, NFSD, 3554, vr: 96-99.

olarak tabir edilen Gayrimüslim defterlerinde ise fiziki özellikleriyle birlikte ayrıca vergi durumları belirtilmiştir.²

1831 Nüfus Defterlerinde Derinkuyu (Melekobi)

Tarih öncesi dönemden beri çeşitli uygarlıkların egemenliği altında bulunan Derinkuyu (Melekobi), 11. yüzyılın sonlarından itibaren Türklerin hâkimiyeti altına girmiştir. Bizans ile Büyük Selçuklu Devleti arasında yapılan 1071 Malazgirt Muharebesi'nin ardından Anadolu'ya kitlesel olarak Türk yerleşimi başlamış, Talas, Karlı, Karsadur, Kulbak, Caruk, Cuk, Çungarya, Keş, Kaş, Bayıl, Bayındır, Kongur, Büdüz, Kıyam, Özbek, Erbek, Babai ve Yuğu boyları, İç Anadolu'ya iskân edilmişlerdir. Bu boylar, Bizans köy ve kasabalarına karşı bir denge unsuru olarak Gören (Göre), Nar (Ennar) ve Muşkara (Nevşehir) köylerine yerleştirilmişlerdir (Korkmaz, 2021a, s.4). Bir dönem Selçuklu Türkleri ve beyliklerin egemenliğinde kalan bölge 16. yüzyılda Osmanlı sınırlarına dahil edilmiştir (Danişmend, 1947, 262).³

18. yüzyılın başlarında III. Ahmed'in hem damadı hem de sadrazamı olan Nevşehirli İbrahim Paşa, sadarete geldikten sonra doğum yeri olan Muşkara karyesini kaza merkezi yaparak bölgeyi bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Adını da yeni kurulan şehir mahiyetinde "Nevşehir" koymuştur (Korkmaz, 2021b: 4). Nevşehir'in 18. yüzyılda kaza olmasıyla birlikte Derinkuyu (Melekobi), Niğde sancağının merkez kazasına bağlı olarak 18. yüzyılın sonlarına kadar nahiye olma özelliğini devam ettirmiştir, ancak belgelerden de anlaşıldığı gibi 19. yüzyılın başında nahiyeden köye dönüştürülmüştür.⁴ 19. yüzyılda ilk defa uygulanan nüfus sayımlarına göre idari yapısını (karye / köy) devam ettiren Derinkuyu (Melekobi), bünyesinde barındırdığı Müslim ve Gayrimüslim tebaa ile renkli bir görünüm arz etmiştir. 3554 ve 3555 nolu defterlerden çıkan sonuçlara göre Müslim ve Gayrimüslim halkın iç içe olması ve Gayrimüslim vatandaşların sayısal üstünlüğü, bölgenin bilhassa Gayrimüslim vatandaşlar için cazip bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan adı geçen defterlerden çıkarılan istatistikler Müslim ve Gayrimüslim olarak ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutulmuştur (BOA, NFSd, 3554, 3555).

Nüfus sayımları, Derinkuyu (Melekobi) bölgesinde 6 kez (1831, 1836, 1837, 1838, 1841 ve 1845) gerçekleştirilmiştir. Derinkuyu'ya ait defterlerde Müslim ve Gayrimüslim vatandaşların ad, meslek, lakap, çeşitli fiziksel özellikler ve yaşları yer almıştır. Her iki halkın fiziksel özellikleri yaşlara göre sakallar, bıyıklar, matruş⁵, kıranta⁶, tıraş⁷, emred⁸ ve sabı⁹ gibi betimlemelerle ifade edilmiştir. Bu bilgiler Derinkuyu (Melekobi)'ya yakın bir bölge olan ve yine Rum nüfusunun yoğun olduğu Kaymaklı hakkında çalışma yapan Mustafa Öntuğ ve Serkan Erdoğan'ın vergi veren nüfus ve askere alınacak kişilerin kolay yolla belirlenebilmesi için yapıldığı ifadesini doğrular (Öntuğ ve Erdoğan, 2023: 427).¹⁰

² Örnek için bkz. Nevşehir Nüfus Defteri 3554 no'lu defter Müslim, 3555 no'lu defter Reaya diye geçmektedir. BOA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi), *Nüfus Defterleri* (BOA. NFS.d), 3554, 3555, 10 Haziran 1831 (1246.Z.29).

³ İsmail Hami Danişmend'in verdiği bilgiye göre II. Mehmed döneminde Osmanlı egemenliğine girmiştir. "...Karamanoğullarının Akköyünlular ve Venediklilerle dayanışmasından doğan tehlikeli durumun devamına sebep olduğu için, İshak Paşa, bir ordu başında Kilikya'ya sevk edilmiş; Niğde, Varköy, Uçhisar ve Ortahisar kaleleri zapt edilip, Karaman Beyliği yalnız Silifke'ye münhasır kalmıştı.

⁴ 1794 tarihli kayda göre Derinkuyu (Melekobi), nahiye olarak geçerken, 1806 tarihli Nevşehir Şeri'ye Siciline ait 121/1 nolu belgede Derinkuyu (Melekobi), karye olarak geçmektedir. Bkz. BOA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi), *Ali Emiri III. Selim* (BOA. AE. SSLM. III), 226.13214. 28 Temmuz 1794 (1208.Z.29); Metin Ziya Köse, Ali Kozan, *Nevşehir Mahkemesine Ait İlk Şer'iyye Sicili (3 Numaralı Defter) 1213-1221/1798-1807*. Nevşehir Üniversitesi Yayınları: 5, Nevşehir 2013, s. 189.

⁵ Osmanlı döneminde tıraş olmuş, tıraşlı erkek. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2013, 678.

⁶ Saçları ağarmaya başlamış orta yaşlı erkek, bıyığı kır, sakalsız. Şemseddin Sami, *Kamus-i Türki, 1850-1904*, Dersaadet İkdâm Matbaası, 1899, 1070.

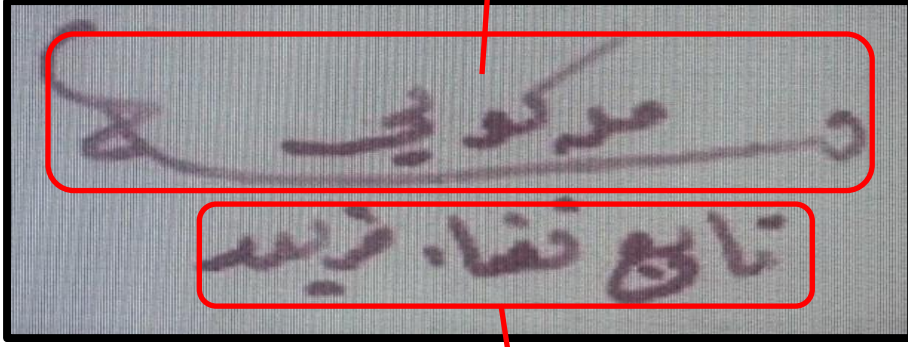
⁷ Yüz bölgesinde tüylenme olan erkek. Devellioğlu, 1293.

⁸ Henüz bıyıkları ve sakalı çıkmamış erkek. Devellioğlu, 250.

⁹ Küçük çocuk. Devellioğlu, 1057.

¹⁰ Nevşehir Kazası'na bağlı yerleşim yerlerine ait nüfus belgeleri, Göreme (Abanoz, Korkmaz, 2019); Ortahisar (Gökhan, Abanoz, Korkmaz, 2021c); Uçhisar (Gökhan, Korkmaz, Abanoz, 2020); Eneği (Kaymaklı) (Öntuğ, M. M., Erdoğan, S. 2023) olmak üzere ilgili akademisyenler tarafından kitap ve/veya makale olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmalardan Eneği (Kaymaklı) ve çalışmamıza konu olan Melekobi'ye (Derinkuyu) ait belgelerde Gayrimüslim tebaaya ait bilgiler de bulunmaktadır.

Bölge adı (Karye-i Melekobi)

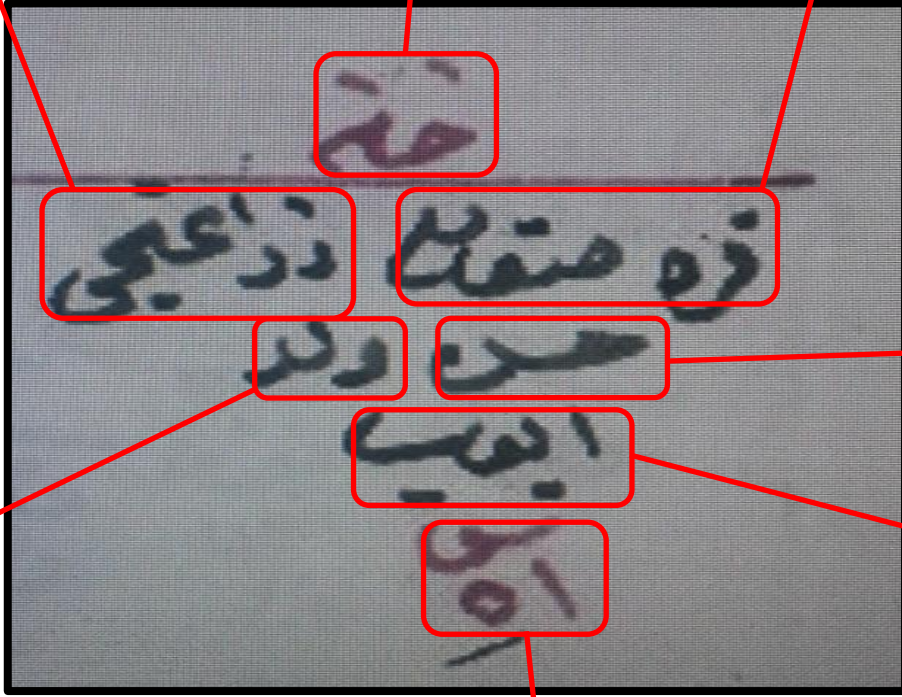

Tabi-i Kaza-i Mezbur

Meslek (Ziraatçı)

Hane

Fiziki özellik (Kara sakallı)

İsim (Hasan)

Veled (Oğlu)

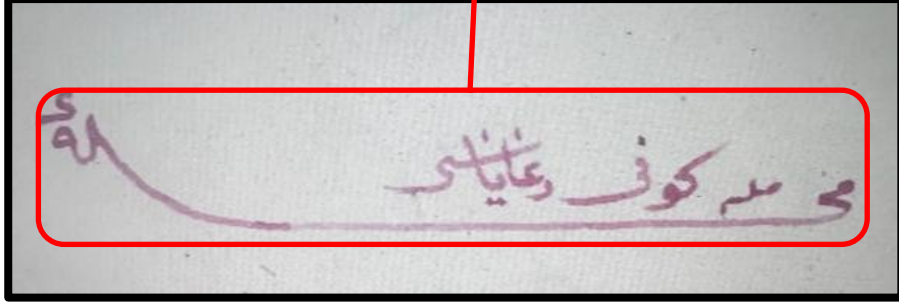
İsim (Eyüb)

Yaş (51)

Şekil 1: Hane Örneği

Not. 1831 Yılı 3554 Nolu Derinkuyu (Melekobi) Nüfus Defteri'nde Yer Alan 1 Nolu Müslim Hane'ye Ait Nüfus Defteri Örneği

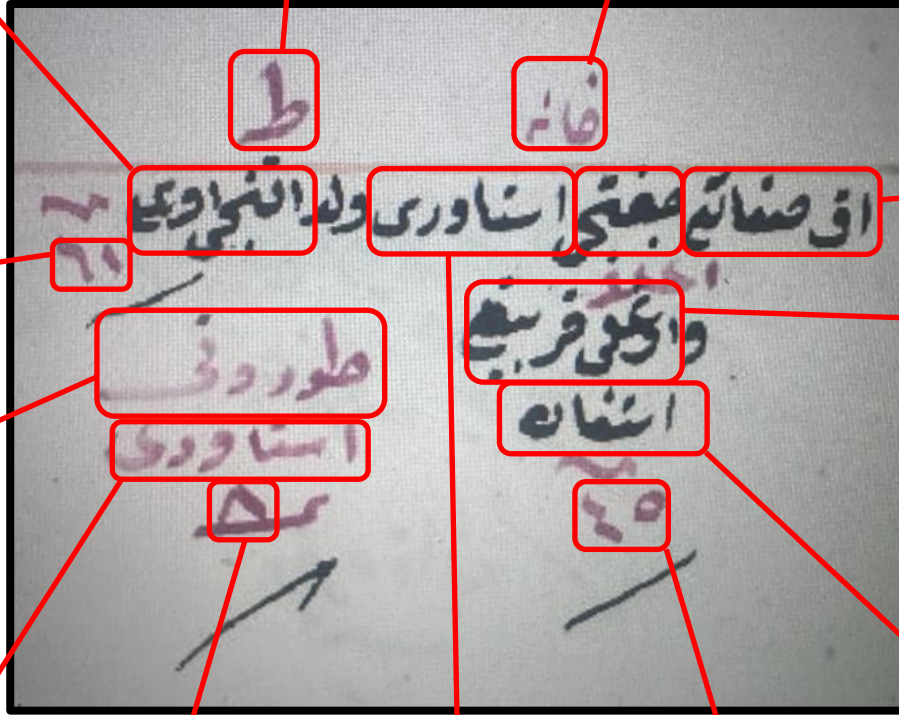
Bölge adı (Mahalle-i Melekobi Reayası)

Vergi türü (Evsat)

Lakap (Akıncıoğlu)

Hane

Fiziki özellik
(Ak sakallı)

Oğlu kır bıyıklı

Yaş (61)

Torunu

İsim (İstavri)

Yaş (8)

İsim (İstavri)

Yaş (45)

İsim (İstefan)

Şekil 2: Hane Örneği

Not. 1831 Yılı 3555 Nolu Derinkuyu (Melekobi) Nüfus Defteri'nde Yer Alan 1 Nolu Gayrimüslim Hane'ye Ait Nüfus Defteri Örneği

10 Haziran 1831 Tarihli 3554 No'lu Derinkuyu (Melekobi) Müslim Nüfus Defteri

Derinkuyu (Melekobi) bölgesine ait 3554 nolu bu defter, 29 Zilhicce 1246 (10 Haziran 1831) tarihli Konya eyaletinin Niğde sancağının Nevşehir, Ürgüp ve Develi kazaları adı altında Müslüman ahalinin nüfus sayımı kayıtlarını içeren ilk defteridir. Defter 24 x 64 cm ebatında olup, toplam 204 varaktır (408 sayfa). 203. varakta eklemeler yapılmış ve son varakta ise toplam veriler belirtilmiştir. Kapak kısmı bulunmamaktadır. Defterde Derinkuyu (Melekobi) 86 ile 87. varaklar arasında yer almaktadır. Defterde hane numaraları yazılmamıştır. Transkripsiyon yapılırken verilen hane numaraları karışıklık olmaması açısından numaralandırılmıştır. Toplamda 66 hane ile 226 erkek nüfus kaydedilirken, 1 kişinin ismi belirtilmemiş, 1 kişi “fevt” ölü, 3 kişi evlatlık “veled-i maneviye”, 1 kişi de kayıp “gaib” olarak kaydedilmiştir. Defterde 13 nolu hanedeki 5 kişinin yaşları yazılmamıştır (BOA, NFSd, 3554).

Tablo 1. Erkeklerin Fiziksel Özelliklerine Göre Durumları

Sakallı	Bıyıklı	Diğerleri
Ak sakallı: 12	Sade bıyıklı: 34	Emred: 37
Kara sakallı: 22	Kara bıyıklı: 2	Sabi: 89
Kır sakallı: 12	Sarı bıyıklı: 1	Tevellüd: 6
Sarı sakallı: 5	Ak bıyıklı: 7	Betimleme Yapılmayan: 1
Müzellef: 5		
Toplam: 56	45	133

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

Tabloya göre erkekler fiziksel özellikleri göz önüne alınarak sınıflandırılmıştır. Sakallı grubunda toplamda 56 kişi vardır. Sakallılar arasında bulunan renk değişkenliği yaşlardaki farklılıkları göstermektedir. Bu bölümde yer alan müzellef, yüz bölgesinde yeni yeni tüylenen kişi demektir. Bıyıklı grubunda toplamda 45 kişi vardır. Yaşlar birbirlerine yakın olduğu için bu grupta renklerdeki değişkenlik yaş farklılığına bağlı değildir. Diğerleri grubunda toplamda 133 kişi vardır. 37 kişi emred olarak belirtilmiştir. Emred, yaklaşık 10-15 yaş aralığında tüysüz genç demektir. Henüz 2 ya da 3 yaşında olanlar için kullanılan sabi, toplamda 89 kişidir. Tevellüd, 6 kişidir, yeni doğan demektir. 1 kişi hakkında herhangi bir betimleme yapılmamıştır. Sonuç olarak genç nüfusun fazla olduğu görülmektedir. Bu durum özellikle asker ihtiyacını belirlemek amacıyla yapılan sayımların amacına uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. H. 1246 / M. 1831'de Derinkuyu (Melekobi)'da Kullanılan Müslim Halka Ait İsimler

<u>Abbas</u>	<u>Bektaş</u>	<u>Feyzi</u>	<u>Hüseyin</u>	<u>Mahmud</u>	<u>Mükerrem</u>	<u>Salih</u>
1	2	1	2	1	1	2
<u>Abdullah</u>	<u>Bekir</u>	<u>Feyzullah</u>	<u>İbrahim</u>	<u>Mehmed</u>	<u>Nasuh</u>	<u>Süleyman</u>
	4	1	10	22	1	12
<u>Abdülkerim</u>	<u>Davud</u>	<u>Halil</u>	<u>İslam</u>	<u>Memiş</u>	<u>Osman</u>	<u>Şeyh</u>
2	1	6	1	1	26	1
<u>Ahmed</u>	<u>Dede</u>	<u>Hamza</u>	<u>İsmail</u>	<u>Muharrem</u>	<u>Ömer</u>	<u>Tahir</u>
16	1	1	6	1	10	1
<u>Ali</u>	<u>Emin</u>	<u>Hanefi</u>	<u>Kazım</u>	<u>Musa</u>	<u>Receb</u>	<u>Yusuf</u>
23	1	1	1	3	1	10
<u>Arif</u>	<u>Eyüb</u>	<u>Hasan</u>	<u>Lütfullah</u>	<u>Mustafa</u>	<u>Sadık</u>	
3	1	14	1	13	1	
İsimler	Genel					
Toplamı: 41	Toplamı: 215					

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

Tabloya göre 1831 yılı Derinkuyu (Melekobi) bölgesindeki Müslim ahalisinde Osmanlı'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi çoğunlukla Ahmed, Ali, Mehmed, Osman, Hasan, Halil, Hüseyin, İbrahim, Süleyman, Yusuf, Mustafa, Ömer gibi isimlerin kullanıldığını görmekteyiz. Bu duruma kanıt olması açısından Osman Köksal'ın Osmanlı'nın Balkan topraklarında Karadeniz kıyısında bir kasaba olan Şumnu bölgesindeki isimler üzerine yaptığı çalışmadan örnek verebiliriz. İsim grafiğine göre birinci sırada Mehmed ismi yer almaktadır. Bunun dışında İbrahim, Hüseyin, Hasan, Ahmed, Abdullah, Ali, İsmail, Osman, Ömer ve Mustafa isimleri ağırlıklıdır. İsimlerin ağırlıklı oluşumları Osmanlı'da İslami kültürün etkilerini göstermektedir. Osmanlı coğrafyasının büyük bir bölümünde çeşitli tarikat kollarına bağlı tekke ve zaviyelerin çokluğu ve halk arasında dini duyguların ön planda olması bu isimlerin oluşumunda etkili olmuştur (Köksal, 2013: 236-237). İsimlerde görülen önemli bir durum, ebeveynlerin kendi isimlerini oğullarına vermeleridir. Aile reisinin ismi örneğin "Mehmed" ise kişi bu ismini bir veya birden fazla oğluna vermiştir.

Tablo 3. H. 1246 / M. 1831'de Derinkuyu (Melekobi)'da Kullanılan Lakablar

Abdullahoğlu	Dede	İloğlu	Köse	Salihoğlu
Bektaşoğlu	İbrahimoğlu	Kanburoğlu	Kürek	
Bayramoğlu	İmamoğlu	Kör	Nasuhoglu	

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

II. Mahmut dönemi nüfus sayımlarının önemli bir özelliği ise hane büyüklerinin fiziki ve mesleki bilgileriyle birlikte lakapların verilmesidir. Türk toplumunda yaygın olarak kullanılan lakaplar, geleneksel yaşamın bir karşılığıdır. Meslek, yerleşim bölgeleri, örnek alma, kıskanma, çevresel etkenler vs. gibi durumlar lakapların oluşmasında etkili unsurlardır (Mustak, 2001, s. 885). Bunlar anlamlı olabildiği gibi anlamsız da olabilmektedir. 1831 Derinkuyu (Melekobi) Müslim defterine bakıldığında bölgede lakapların az olduğu görülmektedir. Burada bir mukayese yapmak gerekirse, Derinkuyu (Melekobi) bölgesine ait 1835 yılında yapılan ikinci sayımda hane ve nefer sayılarının 1831 sayımlarına yakın bir rakam olduğu, ancak lakapların fazla kullanıldığı görülmüştür (BOA, NFS.d, 3588 vr:73-75). 1831 tarihli kayıtlarda Nevşehir kazasına ait farklı bölgelere bakıldığında ise örneğin Avanos (BOA, NFS.d, 3554, vr: 42-52), Uçhisar (BOA, NFS.d, 3554, vr: 32-41), Ortahisar (BOA, NFS.d, 3554, vr: 96-99) bölgelerinde defterlere kaydedilen lakaplar oldukça fazladır. Derinkuyu'ya ait defterlerde lakapların diğer bölgelere nazaran sayıca azlığı nüfusa orantılı olmakla birlikte 1831 yılında bu sayının azlığının sebebi bilinmemektedir.

Tablo 4. H. 1246 / M. 1831'de Derinkuyu (Melekobi)'da Müslim Halka Ait Meslek Dalları

<u>Çiftçi</u>	<u>Çoban</u>	<u>İmam</u>	<u>Renç-ber</u>	<u>Terzi</u>	<u>Ziraatçı</u>
28	2	1	5	1	26
Toplam	63				

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

Mesleklere bakıldığında tarımın yoğun bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Farklı alanlara yönelmeler azdır. Ancak Nevşehir kazasına bağlı diğer bölgelerde meslek dallarında çeşitlilik daha fazladır. Örneğin Ortahisar'da bağban (bağcı), bağçevan, rençber, tüccar; Uçhisar'da arpacı, asker, avcı, bağban, berber, çiftçi, çoban, hatib, havace (hoca), imam, kalaycı, kasap, müezzın, renc-ber, teber-dar, tekye-nişin, teymurcu (demirci), tüccar¹¹; Avanos'da çömlekçi, destici, çanakçı, muhtar, değirmenci, saray-ı hümayun tablakarı, tüccar, yoğurtçu, kabakçı, çiftçi, bağban, kiracı, yumurtacı vs, Nevşehir merkezde ise tüccar, mahalle muhtarları, büyük ve küçük cami imamları, sarayda görevliler, askerler, hafız, dersiam, müderrisler, bakkal vs. meslek dalları bulunmaktadır (BOA, NFS,d, 3554). Bu durum bölgenin iktisadi açıdan Nevşehir'in merkez ve diğer bölgelerine nazaran zayıf olduğunu gösterir.

10 Haziran 1831 Tarihli 3555 No'lu Derinkuyu (Melekobi) Gayrimüslim Nüfus Defteri

1831 tarihli Derinkuyu (Melekobi) bölgesine ait bu defter, 29 Zilhicce 1246 (10 Haziran 1831) tarihli Konya eyaletinin Niğde sancağının Nevşehir, Ürgüp ve Develi kazaları adı altında Gayrimüslim ahalinin nüfus sayımı kayıtlarını içeren ilk defterdir. Defter 17,5 x 48 cm ebatında olup, toplam 119 varaktır (238 sayfa). Kapak kısmı bulunmamaktadır. Birinci varakta kısmi olarak içindekiler yer almaktadır. Defterde Derinkuyu

¹¹ Uçhisar'da bu meslek dallarından farklı sarayda görev alan ve varlıklı kişiler de bulunmaktadır. Bkz. BOA, NFS.d, 3554, vr: 32-33.

(Melekobi) 33 ile 38. varaklar arasındadır. Defterde hane numaraları yazılmamıştır. Müslim defterinde olduğu gibi transkripsiyon yapılırken verilen hane numaraları karışıklık olmaması açısından numaralandırılmıştır.

Bilindiği gibi Anadolu, Malazgirt Savaşı öncesinde Rum topluluğun yaşadığı bir bölge idi. Bu savaş sonrasında Anadolu'ya yoğun bir Türk akını başlamış ve zamanla Anadolu Türk yurduna dönüşmüştür. Rumların belli kısmı Türk akınları sonrasında batıya göç ederken belli bir kısmı Türklerle iç içe yaşamışlardır. Kimi bölgelerde azınlıkta kalan Rumlar kimi bölgelerde Türk nüfusuna göre çoğunlukta olmuşlardır. Derinkuyu (Melekobi) da buna örnek yerlerden biridir. Önemli bir Rum yerleşim bölgesi olan Derinkuyu VII. yüzyıldan itibaren Hristiyan halkın yerleştiği bir bölgedir (Gökhan, 2015: 72).¹² Eski adı Melekobi olan burada Rum nüfusu, bir dönem Müslimlerin çoğunlukta olduğu yer iken¹³ 19. yüzyılda Gayrimüslimlerin sayısal üstünlüğüne sahip olmuştur. 1831 defterlerinde bu durum açıkça görülmektedir. Bu dönemde bölgede Gayrimüslimlere ait 221 hane ve bu hane içinde toplamda 567 erkek nüfus kaydedilmiştir (BOA, NFS.d, 3555).

Tablo 5. Gayrimüslim erkeklerin fiziksel özelliklerine göre durumları

Sakallı	Bıyıklı	Diğerleri
Ak sakallı: 30	Sade bıyıklı: 139	Emred: 23
Kara sakallı: 5	Kara bıyıklı: 6	Sabi: 75
Kır sakallı: 21	Sarı bıyıklı: 5	Tevellüd: 4
Hafif sakallı: 1	Ak bıyıklı: 7	Mürd: 7
Matruş: 8	Kır Bıyıklı: 9	Betimleme Yapılmayan: 222
Kır Tıraş: 1		
Kıranta: 4		
Toplam: 70	166	331

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

Müslim defterinde izah edildiği gibi erkekler kayıt altına alınmıştır. Tabloda erkek bireylerin deftere kaydedilirken yaş durumlarına göre fiziksel özellikleri baz alınmıştır. Yaşlı kesim, nüfusun %10'unu oluştururken, %20'sini 15 yaş altı çocuklar ve yaklaşık %75'ini genç nüfus oluşturmaktadır. "Betimleme yapılmayan" 222 kişi de yine genç nüfus içerisinde. Bunların dışında 8 kişi "mürd" ölü, 1 kişi evlatlık "oğulluğu", 2 kişi de kayıp "gaib" olarak kaydedilmiştir. Bazı kişiler fiziksel engelleriyle de belirtilmiştir. 19 kişi "amel-mandé" yani iş göremez kimsedir. 1 kişi "yek-çesm" bir gözü görmeyen, 1 kişi de kötürüm olarak yazılmıştır. Ayrıca total olarak belirtilenler de vardır. 15 numaralı hanede bulunan Peratmos adlı şahsın esir olduğu da farklı bir detayı göstermektedir (BOA, NFSd. 3555).

¹² Derinkuyu (Melekobi)'yu içine alan Kapadokya bölgesinde Hristiyanlığın ilk izleri M.S 1. yüzyıla kadar gitmektedir. Bu dinin bölgede yayılmasındaki müsait durumu görev Saint Paul, bu görev için kendisine Kapadokya bölgesini seçmiştir. Bkz. Hasan Tuncer, *Roma İmparatorluğu Döneminde Kapadokya Bölgesi (MS. I ve II. Yüzyıllar)*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları, Nevşehir 2022, s. 124.

¹³ 16. yüzyılda tutulan tahrir kayıtlarından örnek vermek gerekirse Müslim nüfusunun Gayrimüslimlere oranı çok daha fazladır. 1584 yılı tahrir kayıtları ile ilgili çalışma yapan Rafet Metin, çalışmasında Derinkuyu nahiyesinin bütün köyleriyle birlikte 1678 Müslim vatandaşa, Gayrimüslim nüfusuna ise 171 vatandaşa sahip olduğunu belirtmiştir (Metin, 2007, 112, 126, 169).

Tablo 6. Gayrimüslim erkeklerden İstanbul'a (Der-i Aliyye) göç edenlerin istatistikleri

Sakallı	Bıyıklı	Diğerleri
Ak sakallı: 13	Sade bıyıklı: 109	Emred: 12
Kara sakallı: 2	Kara bıyıklı: 3	Sabi: 3
Kır sakallı: 4	Sarı bıyıklı: 1	Mürd: 4
Matruş: 6	Ak bıyıklı: 4	Betimleme Yapılmayan: 70
Kır Tıraş: 1	Kır Bıyıklı: 7	
Kıranta: 2		
Toplam 28	124	89

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

Gayrimüslim nüfusun yaklaşık %40'ı İstanbul'a göç etmiştir. 240 kişinin İstanbul'da olduğu belirtilirken bunlardan 238'i "Der-i Aliyye", 2'si ise "Asitane" olarak yazılmıştır. İstanbul'a göç eden kesime bakıldığında bunların çoğunun orta yaşlı kişilerin olduğu görülmektedir. Defterde bu kişilerin İstanbul'da ne yaptıklarına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu kişilerin ticaret yapmak için göç ettikleri düşünülmektedir. Bu konuda kanıt olması açısından Derinkuyu (Melekobi) bölgesinin Hicri 1253 tarihli nüfus kayıtlarında detaylı bilgiler verilmiştir. Bir örnek vermek gerekirse "Kara bıyıklı balıkçı Lefor veled-i Enderya" yaşı 45 olup A'lâ vergisine tabidir. Bu kişi hakkında "Mersuman balık pazarında dükkânında ticaret için 1250 senesinde Asitane'ye gitmiştir" diye bilgi verilmiştir (BOA, NFS.d no: 3603, vr: 8-11). Buradan anlaşılmaktadır ki İstanbul'a giden gayrimüslimlerin iş bulma kaygısından öte bölgeye büyükleri tarafından kurulan ticareti devam ettirmek için gitmeleridir.

Gayrimüslim vatandaşları Müslimlerden ayıran önemli ise bir özellik tabi oldukları Cizye vergisidir. Osmanlı'da 16. yüzyıla kadar bu vergi için "Haraç" kelimesi kullanılmış ve sonraki zamanlarda Cizye ifadesi yaygınlık kazanmıştır. Bu vergi Osmanlı'nın önemli gelir kaynakları arasındadır. Bazı muaf gruplar dışında aktif erkeklerden alınmıştır. Cizye vergisi "Alâ, Evsat ve Ednâ" olmak üzere gelirlere göre ayrılmıştır. Bu ayırım yani cizye miktarları neredeyse her padişah döneminde değişiklik göstermiştir. Zengin, orta halli ve fakir grubu olarak yapılan bu ayırım, nüfus sayımının yapıldığı II. Mahmut döneminde 48, 24, 12 gümüş (4, 2 ve 1 altın) olarak tespit edilmiştir (İnalçık, 1993: 45-46).

Tablo 7. Gayrimüslim erkeklerin tabi oldukları cizye vergileri

Alâ	Evsat	Ednâ
Yaş Aralığı	Yaş Aralığı	Yaş Aralığı
0-10: -	0-10: -	0-10: 15
10-20: -	10-20: 49	10-20: 13
20-30: 11	20-30: 4	20-30: -
30-40: 11	30-40: 5	30-40: -
40-50: 11	40-50: 4	40-50: 1
50-60: 5	50-60: 8	50-60: -
60 üstü: 2	60 üstü: 25	60 üstü: -

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

Gayrimüslim nüfus içerisinde cizye vergisine tabi olanlar toplam nüfusun yaklaşık %30'unu oluşturmaktadır. Alınan verginin sayısal sonuçlarına göre orta hallinin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Alâ vergisinin dağılımına bakıldığında 20 ile 50 yaşları arasında yoğunluk varken, evsat vergisine tabi olanların yaş aralığında dengesiz bir dağılım bulunmaktadır. Miktar olarak en düşük vergi olan ednâ ise daha çok çocuklar üzerinden alınmaktadır.

Tablo 8. H. 1246 / M. 1831'de Derinkuyu (Melekobi)'da Gayrimüslim halka ait meslek dalları

<u>Çiftçi</u>	<u>Renc-ber</u>	<u>Terzi</u>	Ziraatçı
96	5	5	1
Toplam: 107			

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

Gayrimüslim vatandaşların mesleklerine bakıldığında çiftçiliğin Müslim halktaki gibi yoğun bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Ancak nüfusun çoğunluğu değinildiği gibi İstanbul'a göç etmiştir. İstanbul'a giden Rum vatandaşların da ticaretle meşgul olduğunu yineleyebiliriz. 1831 tarihli Gayrimüslim defterinde tablodaki mesleklerden hariç keşişler bulunmaktadır. Adı geçen defterde toplamda 7 keşiş vardır. Keşişlik, Hristiyanlıkta yaşamını manastırda sürdüren bir nevi papazlık görevidir. Dünyadan elini eteğini çekmiş, kendisini yalnızlığa ve dine adanmış keşişlerin resmi bir görevi bulunmamaktadır (Gündüz, 2022: 322). Bir kıyaslama yapmak gerekirse 1831 tarihli 3555 nolu Nevşehir merkez kazası Gayrimüslim defterinde rahipler vardır (örnek için bkz. BOA, NFSd. No: 3555, vr: 5). Rahiplik, keşişlikle benzer olmakla birlikte Manastır'da görev yapan din adamı demektir. Rahiplerin olmaması dönem itibariyle bölgede resmi bir kilisenin olmadığını gösterir. Ancak keşişlerin varlığı bölgede küçük çaplı ibadet yerlerinin olabileceğini düşündürmektedir. Bu konuda Hakkı Atamulu'nun belirttiği, bölgede Bizans'tan kalma yeraltı kilisesi olan Ayaanaryinos kilisesi, bir Rum evinin altında bulunan eskiden kalma Ayafilibos tapınağı buna delil olabilir (Atamulu, 1996: 1).

Nüfus kayıtların tutulduğu II. Mahmut dönemi, Avrupa devletlerinin Osmanlı üzerinde etkili oldukları bir dönemdir. Billhassa ihtilalin getirdiği ulusçuluk akımını destekleyerek Osmanlı içişlerine müdahil olmaya çalışmışlardır. Tanzimat Fermanı'nın ilanında azınlıklara verilen haklarda rol oynayan Avrupa, onları Müslimlerle eşit bir seviyeye getirmekle kalmamış, Kırım Harbi'nde sözde Osmanlı'ya yardım ederek Gayrimüslimlerin daha fazla haklara sahip olması amacıyla Islahat Fermanı'nın ilan edilmesini sağlamışlardır. Bu durumun en iyi örneklerinden biri Anadolu'da Gayrimüslim halkın ibadetlerini rahatça yerine getirebilmeleri için manastır ve kiliselerin tamiri ve yeni kiliseler inşa ettirmeleridir. Fermanın 14. maddesi (*Ve müceddeden inşa olunması iktiza eyliyen ebniyeye gelince bunlar için ruhsat-ı lâzımayı patrikler veyahut cemaat metropolitleri cânib-i Bâbüâlimizden istida edüp Devlet-i Âliyye'mizce bunda bir gûna mevâni-i mülkiye olmadığı halde ruhsat-ı seniyyem erzân kılınması ve bu makûle iş-lerde hükümet tarafından vuku bulacak muâmelât külliyyen hasbi olması ve bir mezhebe tabi olanların adedi ne miktar olursa olsun ol mezhebin kemâl-i serbesti ile icrâ olunmasını temin için tedâbir-i lâzıma ve kavriyenin ittihaz kılınması*)'ne göre kilise gibi dini yapıların artması sağlanmıştır (Gümüş, 2008: 222-223). Gayrimüslim nüfusun çoğunlukta olduğu bölgeler bu konuda öncelikli olmuşlardır. Derinkuyu da bahsedilen bölgelerden birisidir. Bölgeye ilk kilise, 1856 yılında Islahat Fermanı gereği Rum halkı için inşa kararı alınmış ve 1858 yılında ibadete açılmıştır. Aziz Theodoros adlı bu kilise, dışındaki üzüm kabartmalarından dolayı Üzümlü Kilise olarak bilinmektedir (Pekak, 2009: 260-261, 264-265). Kilise günümüzde ziyarete kapalıdır. Derinkuyu bölgesindeki diğer kilise, yine aynı şekilde 1860 yılında açılmıştır. Bu kilisenin adı da Başmelekler'dir. Mübadeleden sonra bölgede Rum halkı kalmadığı için kilise 1924'te kapatılmış ve camiye çevrilmiştir (Pekak, 1998: 19).

Bölgede Gayrimüslimlerde de İstanbul'a göç edenler dışında mesleki çeşitlilik azdır. Müslimlerdeki gibi çiftçilik yaygın olarak yapılmaktadır. Ancak bir kıyaslama yapılırsa Nevşehir'in merkez kazasındaki meslek dallarında çeşitliliğin arttığı görülür. Örneğin; duhancı, tüccar, kalaycı, kuyumcu, çizmeçi, kürekçi, attar, terzi, kalburcu, elekçi, sarraf, kasap, kalburcu vs. alanlarda meslekler bulunmaktadır (örnek için bkz. BOA, NFS.d, 3555, vr: 2-3).

Tablo 9. H. 1246 / M. 1831’de Derinkuyu (Melekobi)’de Gayrimüslim halka ait en çok kullanılan isimler

Abraham	Apostol	Felbos	Karalim	Lefter	Nikola	Peterva	Todori
Agustos	Aslan	Foka	Kastandil	Liför	Panayor	Petro	Tomna
Ağnar	Atnaş	Gülistan	Kiryako	Likör	Pandeli	Sava	Tufan
Aleksi	Dimitri	Harelim	Kostandi	Luka	Pandili	Simyon	Yasef
Ananya	Eftem	Hristo	Kozma	Mihail	Pavli	Simayil	Yevan
Anastaş	Elya	İstavri	Kösendi	Mina	Pavlos	Terefonis	Yorgi
Andob	Esber	İstefan	Kurayil	Mösyi	Peratmos	Terfonis	Yoryo
Andon	Felbo	İstefani	Lazari	Nekfor	Peterfan	Termid	Vasil

Toplam:64

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

Tabloda Gayrimüslimlere ait tüm isimler kullanılmamıştır. Sık kullanılan isimler belirtilmiştir. Bunlar arasında da Apostol, Dimitri, Hristo, İstavri, İstefan, Lefter, Luka, Mihail, Nikola, Peratmos, Petro, Sava, Simyon, Termid, Todori, Yevan ve Vasil isimleri ekseriyetle kullanılanlardır.¹⁴

Tablo 10. H. 1246 / M. 1831’de Derinkuyu (Melekobi)’de Kullanılan Gayrimüslim Halka Ait Lakaplar

Ağamoğlu	Cambazoğlu	Çuldutmaz	Gülistanoğlu	Kelteoğlu	Kurayıoğlu	Seremetoğlu
Ağzieğri	Çakıcı Topal	Danabaşoğlu	Halooğlu	Kenderli	Kozmaoğlu	Suvirmezli
Akincioğlu	Çakoğlu	Davooğlu	Hameroğlu	Keregözoğlu	Malazoğlu	Sarioğlu
Aslan	Çalanoğlu	Deli	Hassaköylü	Kılanoğlu	Mebezoglu	Tiryaki
Bağdadoğlu	Çalık	Delioğlan	Helvacı	Kıroğlu	Nifoğlu	Tocaoğlu
Barakoğlu	Çancioğlu	Deveci	Hristooğlu	Kileoğlu	Panayotoğlu	Tomaoğlu
Bardakçioğlu	Çenesizoğlu	Devlet	İskorpioğlu	Koroğlu	Pereoğlu	Tomakoğlu
Baykeşiş	Çeriksiz	Düğüncü	Kaçanoğlu	Kozcu	Perendioğlu	Topal
Beklioğlu	Çivilioğlu	Ekinci	Kalender	Kozoğlu	Poyrazoğlu	Topçu
Belemiroğlu	Çizyozoğlu	Elcegöz	Kaloncu	Körkablın	Revvanoğlu	Vasiloğlu
Bezelmeci	Çizmecici	Enegili	Kara	Körpe	Sabunoğlu	Yağcıkuzen
Bodosoğlu	Çizmeoğlu	Fokaoğlu	Karadane	Köseoğlu	Sağır	Yancioğlu
Boz	Çorbacı	Goriloğlu	Katırdöşü	Köyhan	Sankeşiş	Yazıcıoğlu
Cağioğlu	Çökekleoğlu	Gökoğlu	Keçecioğlu	Köylüoğlu	Safervereninioğlu	Yerebasmaz
Carnakoğlu	Çökeliöğlu	Gölcüklüoğlu	Keloğlan	Kundakoğlu	Seremioğlu	Yere Sıgımaz

Toplam. 105

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

¹⁴ Rum isimleri hakkında benzer çalışmalar için bkz. Necmettin Aygün, *Nüfus Defterlerinde Aksaray’ın Sosyal ve Ekonomik Tarihi (1830-1845)*, Aksaray Üniversitesi Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları, Aksaray 2006: 265-302.

1831 yılı Derinkuyu (Melekobi) bölgesinde Müslim halka ait lakaplar az iken Gayrimüslim nüfusunda çok daha fazla olduğu görülmüştür. Gayrimüslim lakaplarındaki önemli bir ayrıntı ise bunların çoğunun Türkçe olmasıdır. Bu durum, bölgeye göç eden Karamanlı Hristiyan Türklerin olduğuna kanıt sayılabilir. Ferruh Ağca'ya göre Karamanlı ismi, Anadolu'nun iç ve güney bölgelerinde bulunan Hristiyan Türkler için kullanılmıştır. Bu topluluk, kökeninde Rum olmalarına rağmen Anadolu'nun iç kesimlerinde Müslüman Türklerle birlikte yaşamlarını sürdürdükleri için zamanla asimile olmuşlardır. Hristiyanlık inancına bağlı bu kişiler, hayatlarının büyük bölümünde Türkçe konuşmuşlar ve Türkçe adlar kullanmışlardır. 20. yüzyıl başlarına kadar Orta Anadolu'da yoğun şekilde yaşayan Karamanlı Hristiyan Türklerin Nevşehir ve dolaylarında da bulunması Rum nüfusunun lakaplarındaki Türkçe ifadeleri açıklar niteliktedir (Ağca, 2006: 3-4). Diğer taraftan Türklerin Hristiyanlıkla teması 2. yüzyıldan itibaren başlamıştır. 6. yüzyılda Göktürk-Bizans siyasi ve ticari ilişkileri Hristiyanlığın Asya Türkleri arasında yayılmasında önemli rol oynamıştır. 6 ve 7. yüzyıldan itibaren ise Bizans; Ermeniler, Araplar ve İranlılara karşı oluşturduğu tampon bölgelerde Türkleri ücretli asker olarak kullanmış ve zamanla iskân edilen bu Türk unsurlardan Uzlar, Kıpçaklar, Peçenekler, Avarlar ve Bulgarlar Hristiyanlaşmaya başlamışlardır. Bunlardan Bulgarlar 755 yılında Bizans tarafından Müslümanlara karşı savaşmak için Anadolu'ya nakledilmiş, Seyf al-davla ile Bardas arasındaki savaşta ücretli asker olarak savaşmışlar ve Kapadokya bölgesine yerleştirilmişlerdir. Bununla birlikte Bizans ordularının Hassa birlikleri içinde var olan Türk askeri birlikleri "Türkopol" adlı alaylardan oluşmuştur. Bahse konu Türkopol Fatih Sultan Mehmed'in 1453'te Bizans'a son verişine kadar Bizans ordusundaki pozisyonunu korumuştur (Aydın, 2004: 3-5). Bu yönüyle Müslüman Türkler, 6. yüzyıldan itibaren Bizans kadroları arasında asimile olmuşlar ve Hristiyanlaşmışlardır.

Tablo 11. H. 1246 / M. 1831'de Derinkuyu (Melekobi)'da Müslim ve Gayrimüslim halka ait toplam nüfus

	Hane	Erkek	Kadın (varsayım)	Toplam
Müslim	66	226	226	432
Gayrimüslim	221	567	567	1134
Toplam	287	793	793	1186

Not. Veriler arşiv belgesindeki bilgilere göre hazırlanmıştır.

1831 tarihli 3554 nolu Müslim ve 3555 nolu Gayrimüslim defterlerine göre Derinkuyu (Melekobi)'de toplam 287 hane ile 793 erkek nüfus vardır. Ancak Gayrimüslim erkek nüfusun 220'si İstanbul'a göç etmiştir. Bundan dolayı bölgede 573 erkek nüfus bulunmaktadır. Her iki halkın sayımı aynı gün gerçekleştirilmiştir. Müslim defterine göre Derinkuyu (Melekobi), Nevşehir kazasının karyesi (köy) iken Gayrimüslim defterinde Nevşehir kazasına bağlı Zelil köyünün bir mahallesi olarak verilmiştir. Müslim defterinde bölge hakkında karye yazılıp Gayrimüslim defterinde mahalle olarak belirtilmesinin sebebi bilinmemektedir. Sehven yanlış yazıldığı düşünülmektedir. Çünkü Gayrimüslimlere ait 1835 tarihli 3589 nolu reaya defterindeki 51 ve 60. varaklar arasında yer alan Derinkuyu (Melekobi) bölgesi, Ürgüp kazasının karyesi olarak verilirken aşağı ve yukarı olmak üzere iki mahalleye ayrılmıştır.¹⁵

1831 yılında başlayan bu sayımların aralıklarla 1845'e kadar sürdüğü belirtilmiştir. Derinkuyu bölgesine ait diğer kayıtlara bakıldığında; 1836 yılı sayımlarında Müslim erkek vatandaşın sayısı 241 iken (BOA, NFS.d, 3588, 73-75), Gayrimüslim vatandaşların sayısı Aşağı ve Yukarı Mahalle olmak üzere toplamda 517'dir (BOA, NFS.d, 3589, vr: 51-60). 1837 yılı sayımlarında Müslim erkek vatandaşın sayısı 225 iken (BOA, NFS.d, 3594, vr: 20-27), Gayrimüslim nüfus Aşağı ve Yukarı Mahalle olmak üzere toplamda 579'dur (BOA, NFS.d, 3595, vr: 116-134). 1838 yılı sayımlarında Müslim vatandaşın sayısı 245 iken (BOA, NFS.d, 3598, vr 37-45), Gayrimüslim nüfus Aşağı ve Yukarı Mahalle olmak üzere 330 (BOA, NFS.d, 3600, vr: 68-88) ve yine aynı tarihte farklı bir defterde sadece Aşağı Mahalle olarak tutulan kayıttaki 142 (BOA, NFS.d, 3603, vr: 8-11), toplamda 472'dir. 1841 yılı sayımlarında Müslim vatandaşın sayısı 205 iken (BOA, NFS.d, 3605, vr: 117-122), Gayrimüslim nüfus Aşağı ve Yukarı Mahalle olmak üzere 532'dir (BOA, NFS.d, 3606, vr: 91-104). 1845 yılında yapılan son sayımda ise Müslim erkek vatandaşın sayısı 211 iken (BOA, NFS.d, 3608, vr: 40-44), Gayrimüslim nüfus Aşağı ve Yukarı Mahalle olmak üzere 545'dir (BOA, NFS.d, 3610, vr: 15-30). Bu sayımlarda Gayrimüslim nüfusun Müslime oranla en az iki kat fazla nüfusa sahip olduğu görülmüştür.

¹⁵ Bkz. "Der Karye-i Melekobi", BOA, NFS.d, no: 3589, vr. 51.

1831 yılı diğer bölgelerin nüfusu açısından bir kıyaslamaya gidildiğinde Derinkuyu'ya yakın bir mevki olan Kaymaklı'da 490 erkek nüfus vardır (Öntüğ, Erdoğan, 429). Avanos'da 1298, (BOA, NFS.d, 3554, vr: 42-52), Uçhisar'da 1252 (BOA, NFS.d, 3554, vr: 32-41), Ortahisar'da 478 (BOA, NFS.d, 3554, vr: 96-99) erkek nüfus vardır.

Sonuç

Nevşehir ilinin bir kazası olan Derinkuyu eski adı ile Melekobi'nin 1831 nüfus kayıtlarından çıkan verilere göre şunlar söylenebilir. Bölge sadece Müslimler değil, Gayrimüslim vatandaşlara da ev sahipliği yaparak her iki halkın iç içe yaşadığı bir yerleşim yeri olmuştur. Ortak bir yaşamın oluştuğu, birlikteliğin ve kültürel geçirgenliğin arttığı bölge kozmopolit bir yapıya sahiptir. Bölgenin asıl sakinleri Müslim halk iken, Gayrimüslim vatandaşların sonraki sayım kayıtlarına da bakılarak en az iki kat fazla nüfusa sahip oldukları görülmüştür. Nevşehir'in Gayrimüslim nüfusa sahip bölgelerinde genel olarak Gayrimüslim vatandaşlar Müslimlere göre azınlıkta iken Derinkuyu, Gayrimüslimlerin Müslim nüfusa göre fazla olduğu nadir yerlerden birisidir. Bu durum, bölgenin Hristiyanlık için kutsal kabul edilen Kapadokya'nın bir parçası olmakla birlikte Roma zulmünden kaçan Hristiyan halkın bölgeye yerleşerek burada büyük bir yeraltı şehri kurmalarını açıklanabilir.

Osmanlı tebaası içerisinde muhtelif yerlerde kendisine yer edinen Gayrimüslim halk devletin kanunları çerçevesinde cizye adında baş vergisini vermekle mükellef olmuştur. Alâ, Evsat ve Edna olarak gelirlere göre adlandırılan bu vergiler, bu tebaanın iktisadi refah düzeyini gösterir. Ayrıca Gayrimüslimlerin ödedikleri cizye vergileriyle birlikte neredeyse her hane üyelerinden en az bir veya iki kişinin İstanbul'a göç ettikleri ve burada ticaretle meşgul olup Müslim halka kıyasla maddi açıdan daha güçlü oldukları görülmüştür. Bu açıdan sayımlar, ifade edildikleri gibi sadece nitel olarak değil nicel özellikleriyle öne çıkan bir çalışmanın ve ayrıca kırsal-kent (taşra-başkent) bağlamının devlet politikasında işlerliğini göstermesi açısından mühim bir gelişmenin sonucudur. 1831 Derinkuyu defterleri sonuçlarına göre hem ekonomik anlamda hem de nüfus miktarı olarak Gayrimüslimlerin önde olduğu bir yaşamın varlığı söylenebilir.

II. Mahmut döneminde gerçekleştirilen nüfus sayımında genelde olduğu gibi Derinkuyu bölgesinde de Müslim ve Gayrimüslim vatandaşlar detaylı bir şekilde defterlere kaydedilmiştir. 1831 yılında ilk kez uygulanan nüfus sayımlarından hareketle Derinkuyu (Melekobi) bölgesinde yaşayan Müslim ve Gayrimüslim halkın kaç bireye sahip olduğu, hane sayıları, hane büyüklerinin isimleri, lakapları, meslekleri, tipolojik özellikleri ve diğer hane üyelerinin isim ve yaş bilgileri ifade edilmiştir. Bu durum sayımların itinalı şekilde yapıldığının göstergesidir. 1831 sayımları aynı yıl Nevşehir'in diğer bölgelerinde yapılan sayımlarla karşılaştırıldığında sosyoekonomik açıdan önemli farklılıkların olduğuna ulaşılmıştır. Nevşehir merkez kazasında bilhassa Gayrimüslim vatandaşların ticaretle uğraştıkları görülmekle birlikte Müslim vatandaşların da çiftçilik dışında çeşitli meslek dallarına (tüccar, duhancı, kalaycı, terzi, kuyumcu, attar, çizmeci, kalburcu, elekçi, kasap, bakkal, keçeci vs.) sahip oldukları görülmüştür. Nevşehir merkez kazası ve Ortahisar, Uçhisar, Avanos vs. gibi bölgelerde meslek dallarının çeşitliliği Derinkuyu bölgesinin zayıf bir iktisadi hayatın olduğunu ortaya koyar.

Sonuç olarak defterlerde tutulan kayıtlar, hane ve kişi sayısına ulaşılmasını sağladığı gibi kişilerin detaylı betimlemeleri, devletin bu sayıma ne kadar ehemmiyet gösterdiğini kanıtlar. Mesleklerin de üzerinde durulması bölgelerin iktisadi yapılanması hakkında bilgiler sunar. Bu bakımdan nüfus kayıtlarından elde edilen demografik ve sosyoekonomik veriler, yerel ve genel olarak yapılacak çalışmalara da önemli dayanaklar oluşturacağı kanaati taşımaktadır.

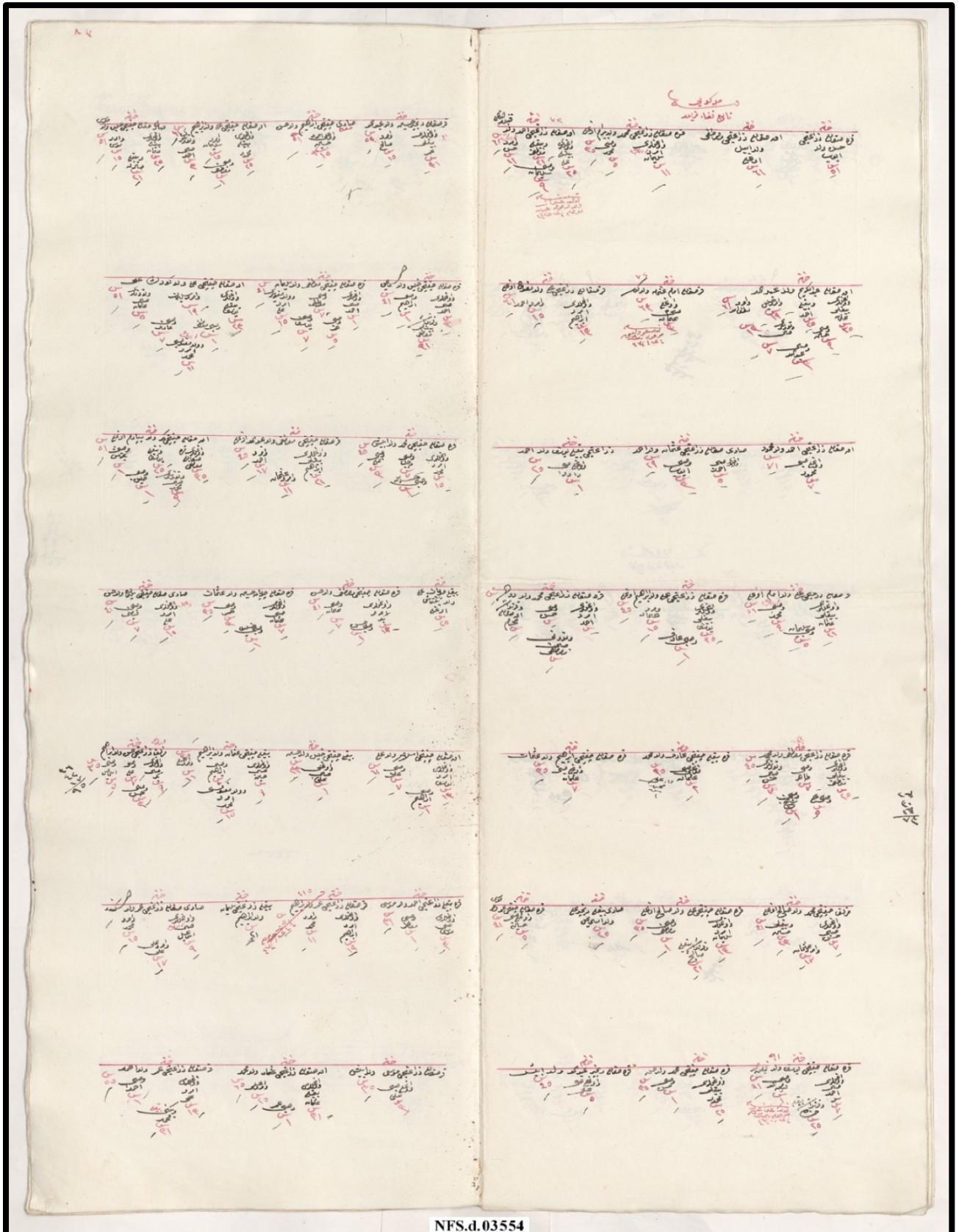
Kaynakça

- Abanoz, F, Korkmaz, A. (2018), *Geçmişten Günümüze Nar (Ennar) Tarihi*, (ed. İlyas Gökhan), Detay Yayıncılık.
- Abanoz, F, Korkmaz, A. (2019). *1830-1845 Osmanlı Döneminde Göreme Nüfus Sayımı*, (ed. İlyas Gökhan), Desen Ofset.
- Ağca, F. (2006). Hristiyan Karamanlı Türkleri ve Karamanlı Ağzı Üzerine, *Türkebilgi*, 16, 3-18.
- Ali Emiri III. SELİM (A.E.SSLM.III). 226-13214.
- Atamulu, H. (1996). *Yontularım, Derinkuyu-Malagobi*. Odak Ofset.
- Aydın, M. (2004). Anadolu'da Hristiyan Türkler (Başlangıcından Cumhuriyete), *SDÜ Fen Edebiyat Fak. Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 1-28.

- Aygün, N. (2006). *Nüfus Defterlerinde Aksaray'ın Sosyal ve Ekonomik Tarihi (1830-1845)*. Aksaray Üniversitesi Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları.
- Danişmend, İ. H. (1947), *İzablı Osmanlı Tarihi Kronolojisi (1258-1512)*, Türkiye Yayınevi.
- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi.
- Gökhan, İ, Abanoz, F, Korkmaz, A. (2021c), *Ortabisar Nüfus Defterleri (1518-1838) Tabrir ve Nüfus Defterlerine Göre Osmanlı Kapadokya'sında*, Detay Yayıncılık.
- Gökhan, İ, Korkmaz, A, Abanoz, F. (2020), *Uçhisar Nüfus Defterleri (1518-1838) Tabrir ve Nüfus Defterlerine Göre Osmanlı Kapadokya'sında*, (ed. Ahmet Korkmaz), Detay Yayıncılık.
- Gökhan, İ. (2015). Bizans İmparatorluğu Zamanında (V. ve XI. Yüzyıllar Arasında) Nevşehir ve Çevresi. *Nevşehir'in Tarihi Yolculuğu*, (ss. 66-89). Fatih Basımevi.
- Göyünc, N. (1997). Hâne, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 15, İstanbul, 552-553.
- Gümüş, M. (2008). Anayasal Meşrutî Yönetime Medhal: 1856 Islahat Fermanı'nın Tam Metin İncelemesi, *Bilig*, 47, 215-250.
- Gündüz, Ş. (2022). Keşiş, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 25, 322-324.
- İnalçık, H. (1993). Osmanlılar'da Cizye, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 8, 45-48.
- Karal, E. Z. (1943) *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı*, Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü.
- Korkmaz, A. (2021 a) *Kapadokya Ortabisar'da Tanrı'nın Mağaraları*, Uras Yayınevi.
- Korkmaz, A. (2021 b) *Antik Çağ'dan Günümüze Uçhisar Kapadokya*, Uras Yayınevi.
- Köksal, O. (2013). XIX. Yüzyıl Ortalarında Bir Osmanlı Kasabasındaki Şahıs Adı Profili, *Bilig*, 65, 231-246.
- Köse, M. Z. ve Kozan, A. (2013). *Nevşehir Mahkemesine Ait İlk Şer'iyye Sicili (3 Numaralı Defter) 1213-1221/1798-1807*. Nevşehir Üniversitesi Yayınları: 5.
- Metin, R. (2007). *XVI. Yüzyılda Orta Anadolu'da Nüfus ve Yerleşme (Bozok, Kırşehir, Niğde, Nevşehir ve Keskin örneği)*, [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Mustak, C. (2001). *Geçmişten Günümüze Buldan'da Kullanılan Lakaplar*, [Sözlü Sunum]. Buldan Sempozyumu Bildirileri, Denizli Türkiye.
- Nüfus Defterleri (NFS.d.). 3554 / 3555 / 3588 / 3589 / 3594 / 3595 / 3598 / 3600 / 3603 / 3605 / 3606 / 3608 / 3610.
- Öntüğ, M. M. ve Erdoğan, S. (2023). Nüfus Defterlerine Göre Eneği (Kaymaklı). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 426-439.
- Öz, M. (2010). Tahrir, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 39, 425-429.
- Pekak, M. S. (1998). Kapadokya'da Post-Bizans Dönemi Dini Mimarisi -I- Nevşehir ve Çevresi (1), *Arkeoloji ve Sanat*, 83, 12-21.
- Pekak, M. S. (2009). Kappadokia Bölgesi Osmanlı Dönemi Kiliseleri: Örnekler, Sorunlar, Öneriler, *METU JFA*, 26(2), 249-277.
- Sami, Ş. (1899). *Kamus-i Türkî, 1850-1904*, Dersaadet İkdâm Matbaası.
- Tuncer, H. (2022). *Roma İmparatorluğu Döneminde Kapadokya Bölgesi (MS. I ve II. Yüzyıllar)*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları.

Ekler

Ek 1: 29 Zilhicce 1246 (10 Haziran 1831) Tarihli 3554 No'lu Derinkuyu (Melekobi) Müslim Nüfus Defteri. (Varak 1).

NFS.d.03554

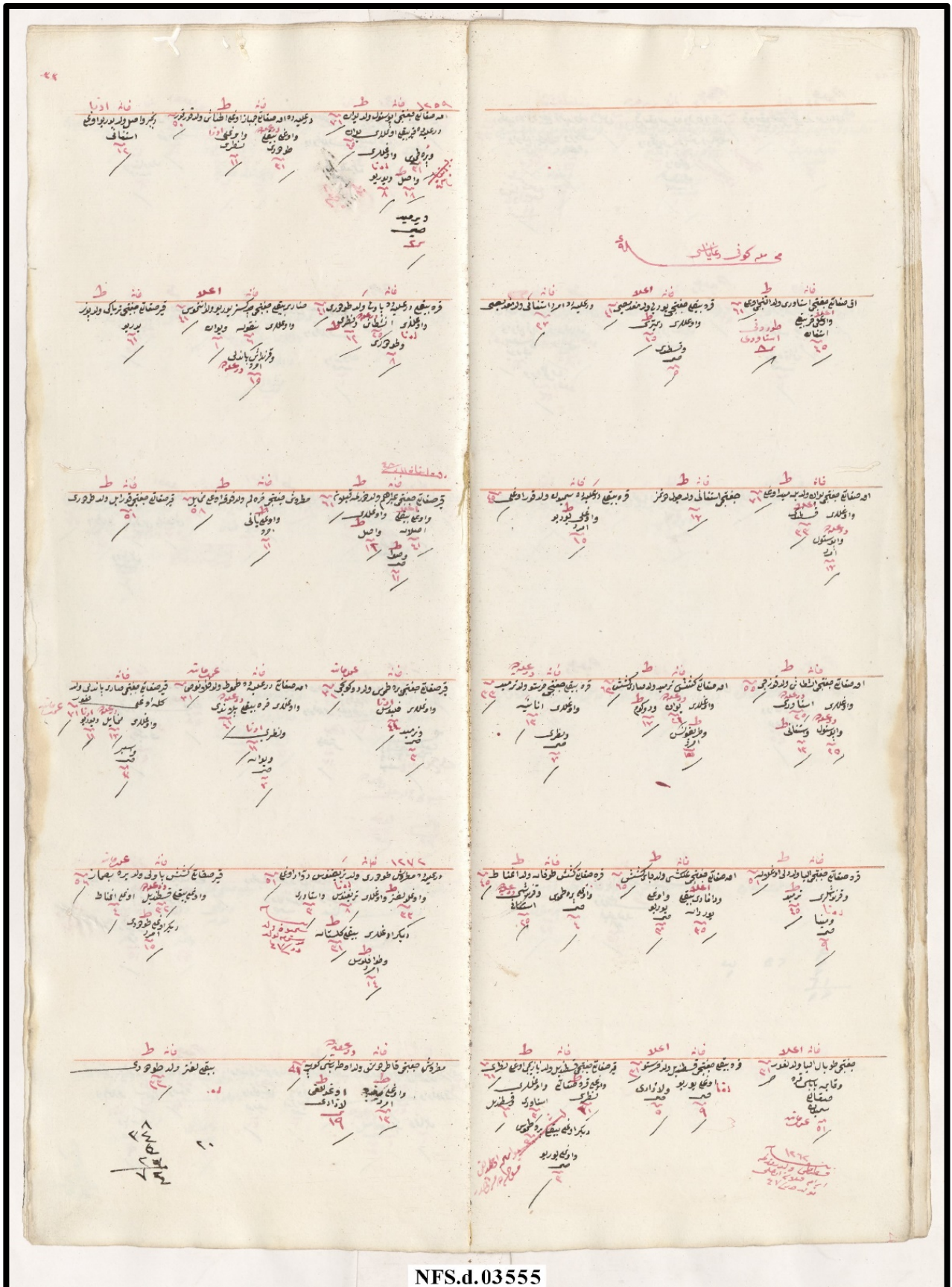
Ek 1'in Transkripsiyonu:**Ek Tablo 1.** Karye-i Melekobi Tabii Kaza-i Mezbur

Hane 1	* Kara sakallı Ziraatçi Hasan veled-i Eyyüb 51	Hane 2	* Ak sakallı Ziraatçi Mustafa veled-i İl oğlu 61
Hane 3	* Kara sakallı Ziraatçi Mehmed veled-i Bayram oğlu 35 * ve oğulları emred Süleyman 11 * ve sabî Mehmed 5	Hane 4 (72)	* Ak sakallı Ziraatçi Ahmed veled-i Kanbur oğlu 61 * ve oğulları bıyıklı Ali 25 * ve bıyıklı Mustafa 21 * ve emred Hasan 11 * ve sabî Süleyman 9 * Tevellüd Osman veled-i merhum Ahmed (Fi Gurre Cemâziye'l-âhir sene 1247)
Hane 5	* Ak sakallı Abdülkerim veled-i Abdullah 61 * ve oğulları bıyıklı Osman 35 * ve bıyıklı Ahmed 25 * ve emred Halil 19 * ve emred Lütfullah 13 * ve sabî Hasan 9 * ve torunları sabî 7 (İsim verilmemiş) * ve sabî Abdullah 3	Hane 6	* Kır sakallı İmam Osman veled-i Köse 63 * ve oğlu sabî Osman 3 * Tevellüd Ömer veled-i merhum (Fi Gurre Muharrem sene 1247)
Hane 7	* Kır sakallı Ziraatçi Ali veled-i Nasuh? oğlu 61 * ve oğulları emred İbrahim 13 * ve emred Ahmed 15	Hane 8	* Ak sakallı Ziraatçi Ahmed veled-i Mahmud 71 * ve oğlu sabî Mahmud 7
Hane 9	* Sarı sakallı Ziraatçi Osman veled-i Ahmed 29 * ve oğulları sabî Ahmed 5 * ve sabî Eyyüb 3	Hane 10	* Ziraatçi bıyıklı Yusuf veled-i Ahmed 25 * ve oğlu sabî Davud 1
Hane 11	* Kır sakallı Ziraatçi Ali veled-i İmam oğlu 51 * ve oğulları bıyıklı Osman 21 * ve sabî Mehmed 9 * ve sabî Süleyman 5	Hane 12	* Kara sakallı Ziraatçi Ali veled-i İbrahim oğlu 45 * ve oğulları bıyıklı Yusuf 25 * ve emred Osman 15 * ve sabî Arif 1
Hane 13	* Kara sakallı Ziraatçi Mehmed veled-i Dede * ve oğulları emred Ahmed * ve sabî Hasan * ve karındaşı ak sakallı Muharrem * ve torunu sabî Mustafa (yaşlar verilmemiş)	Hane 14	* Kara sakallı Ziraatçi Mustafa veled-i Mehmed 45 * ve oğulları bıyıklı Mustafa 25 * ve sabî Tahir 7 * ve torunları sabî Hasan 7 * ve sabî Ali 5 * ve sabî Şeyh 1

Hane 15	* Kara bıyıklı Çiftçi Arif veled-i Mehmed 35 * ve oğlu sabî Osman 2 * ve oğlu Mehmed 1	Hane 16	* Kara sakallı Çiftçi İbrahim veled-i Osman 35 * ve oğlu sabî Osman 7
Hane 17	* Müzellef Çiftçi Mehmed veled-i Salih oğlu 41 * ve oğulları sabî Hasan 7 * ve bıyıklı Hüseyin 23 * ve emred Osman 17	Hane 18	* Kara sakallı Çiftçi Ali veled-i Salih oğlu 35 * ve oğulları emred Süleyman 13 * ve sabî Mustafa 1 * ve karındaşı bıyıklı Salih 21
Hane 19	* Sarı bıyıklı Renc-ber Ali veled-i İsmail 25	Hane 20	* Kara sakallı Çiftçi Ömer veled-i Musa 41 * ve oğlu sabî Hüseyin 5
Hane 21 (91)	* Kara sakallı Çiftçi Yusuf veled-i Feyzullah 41 * ve oğulları sabî Ahmed 7 * ve sabî Feyzullah 1 * ve karındaşı bıyıklı Hamza 25 * Tevellüd Osman veled-i merkurum (Fi Gurre Rebîü'l-evvel sene 1247)	Hane 22	* Kara sakallı Çiftçi Mehmed veled-i Hasan 35 * ve oğulları bıyıklı Mahmud 25 * ve sabî Hasan 1
Hane 23	* Kara sakallı Renc-ber Abdullah veled-i İbiş 45 * ve oğlu sabî Ali 5	Hane 24	* Kır sakallı Renc-ber Hüseyin veled-i Abdullah 53 * ve oğulları bıyıklı Ömer 31 * ve emred Salih 15
Hane 25	* Sarı sakallı Çiftçi İbrahim veled-i Hasan 51 * ve oğlu emred Hüseyin 15	Hane 26	* Ak sakallı Çiftçi Ali veled-i İbrahim 61 * ve oğulları bıyıklı Mahmud 25 * ve emred Süleyman 15 * ve torunları sabî Ahmed 3 * ve sabî Mustafa 1
Hane 27	* Sarı sakallı Çiftçi Halil veled-i Musa 51 * ve oğulları bıyıklı Osman 25 * ve emred Musa 15 * ve bıyıklı Sadık 21	Hane 28	* Kara sakallı Çiftçi Halil veled-i İsmail 41 * ve oğulları sabî Ahmed 3 * ve sabî İbrahim 1 * ve karındaşı bıyıklı Mustafa 31
Hane 29	* Kara sakallı Çiftçi Mustafa veled-i Süleyman 41 * ve oğulları sabî Ahmed 1 * ve sabî Mustafa 7 * ve veled-i maneviyeleri emred Ali 15 * ve sabî Ömer 5 * ve sabî Yusuf 7	Hane 30	* Ak sakallı Çiftçi Ali veled-i Kürek Ali 51 * ve oğulları bıyıklı Yusuf 23 * ve emred Süleyman 19 * ve torunları sabî Osman 5 * ve sabî Mustafa 1 / Arif 7 * ve veled-i maneviyesi emred Mehmed 11
Hane 31	* Kara sakallı Çiftçi Mehmed veled-i İbiş 45 * ve oğulları emred Mehmed 15 * ve sabî Receb 7 * ve sabî Ali 3 / Hüseyin 1	Hane 32	* Kır sakallı Çiftçi Mustafa veled-i Abdullah oğlu 45 * ve oğulları bıyıklı İbrahim 21 * ve emred Ahmed 17 * ve emred Osman 11

Hane 33	* Ak sakallı Çiftçi Bekir veled-i Biyarım oğlu 51 * ve oğulları kara sakallı Mustafa 35 * ve bıyıklı Yusuf 25 * ve sabî Bektaş 1 * ve torunları sabî Mehmed 9 * ve sabî Halil 1	Hane 34	* Bıyıklı Çoban Ali veled-i Bektaş oğlu 25
Hane 35	* Kara sakallı Çiftçi Mustafa veled-i Hasan 41 * ve oğulları emred Bekir 13 * ve sabî Osman 7 * ve sabî Hasan 1	Hane 36	* Kara sakallı Çoban Hüseyin veled-i Osman 35 * ve oğulları sabî Osman 7 * ve sabî Ömer 3 * ve sabî Halil 1
Hane 37	* Sarı sakallı Çiftçi Süleyman veled-i Hasan 41 * ve oğulları emred Ali 15 * ve sabî Feyzi 7	Hane 38	* Ak sakallı Çiftçi İslam veled-i Ali 61 * ve oğulları emred Yusuf 13 * ve sabî Ali 7 * ve sabî İbrahim 1
Hane 39	* Bıyıklı Çiftçi Halil veled-i Hüseyin 33 * ve oğlu sabî Ali 1	Hane 40	* Bıyıklı Çiftçi Osman veled-i İbrahim 35 * ve oğulları sabî Hüseyin 9 * ve sabî İbrahim 7 * ve emred Ali 11 * ve veled-i maneviyesi emred Mehmed 11
Hane 41	* Müzellef Ziraatçı Hasan veled-i İbrahim 35 * ve oğulları sabî Bekir 9 * ve sabî Ali 7 * ve sabî İsmail 5 * ve sabî Hasan 3	Hane 42	* Kara bıyıklı Ziraatçı Ahmed veled-i Musa 31 * ve oğulları sabî Musa 3 * ve sabî Mustafa 1
Hane 43	* Kır sakallı Ziraatçı Ömer veled-i İbrahim 51 (Fevt Fi Gurre Rebû'î-âhir sene 1247) * ve oğulları emred İbrahim 19 * ve emred Mehmed 11	Hane 44	* Bıyıklı Ziraatçı Süleyman veled-i İbrahim 21
Hane 45	* Sarı sakallı Ziraatçı Ömer veled-i İskender * ve oğulları sabî İsmail 9 * ve emred Mehmed 15 * ve emred Ali 17	Hane 46	* Kır sakallı Ziraatçı Musa veled-i İbiş 35 * ve oğlu sabî Ali 3
Hane 47	* Ak sakallı Ziraatçı Osman veled-i Mehmed 65 * ve oğulları bıyıklı Osman 31 * ve emred Ali 25 * ve sabî Ömer 1	Hane 48	* Kır sakallı Ziraatçı Ömer veled-i Ahmed 55 * ve oğulları emred Ali 13 * ve sabî Ahmed 1 * ve yegeni bıyıklı Mehmed 31

Ek 2'nin Transkripsiyonu:**Ek Tablo 2.** Mahalle-î Melekobi Reayası

Hane 1	* Ak sakallı Çiftçi İstavri veled-i Akıncı oğlu 61 (Evsat) * ve oğlu kır bıyıklı İstefan 45 (A'lâ) * Torunu İstavri 8	Hane 2	* Kara bıyıklı Çiftçi Yorgi veled-i Mugaddisi? 41 (A'lâ) * ve oğulları Dimitri 15 (Evsat) * ve Kostandi sabi 5
Hane 3	* Der-i Aliyyede emred İstefani veled-i Mugaddisi? 27	Hane 4	* Ak sakallı Çiftçi Yevan veled-i Belemir oğlu 71 (Evsat) * ve oğulları Kostandi 33 (A'lâ) * ve Apostol emred 17 (Der-i Aliyyede)
Hane 5	* Çiftçi İstefani veled-i Çuldutmaz 17 (Evsat)	Hane 6	* Kara bıyıklı Der-i Aliyyede Simyon veled-i Koroğlu 45 * ve oğlu Yoryo emred 15 (Evsat)
Hane 7	* Ak sakallı Çiftçi Anastas Veled-i Kozcu 55 (Evsat) * ve oğulları İstavri 25 (Der-i Aliyyede) * ve Apostol 25 * ve İstefani 13 (Evsat)	Hane 8	* Ak sakallı Keşiş Termid veled-i Sarı Keşiş 63 (Evsat) * ve oğulları Yevan 31 (Der-i Aliyyede) * ve Rüköm 17 * ve Tarigones emred 15 (Evsat)
Hane 9	* Kara bıyıklı Çiftçi Hristo veled-i Termid 33 (Der-i Aliyyede) * ve oğulları Ananya 13 * ve Lazari sabi 7	Hane 10	* Kara sakallı Çiftçi Elya veled-i Deli oğlan 51 (Evsat) * ve karındaşları Termid 45 (Evsat) * ve Mina sabi 9 (Ednâ)
Hane 11	* Ak sakallı Çiftçi Aleksi veled-i Bay Keşiş 65 (Evsat) * ve damadı bıyıklı Yordan 35 (A'lâ) * ve oğlu Yoryo sabi 3	Hane 12	* Kara sakallı Keşiş Tufan veled-i Ağnat 45 (Evsat) * ve oğlu Peratmos sabi 4 * ve karındaşı İstefani 25 (Der-i Aliyyede)
Hane 13	* Çiftçi Topal Elya veled-i Lifor 31 (A'lâ) * ve kayınbabası kara sakallı Simyon 51 (Amel-mande) * Benam 1262 Kostanti veled-i ..... abram? Kılanoğlu tevellüd 5 Rebiül-ahir 1247	Hane 14	* Kara bıyıklı Çiftçi Kastandil veled-i Fersetö 31 (A'lâ) * Oğlu Yoryo sabi 9 (Ednâ) * ve Lazari sabi 5
Hane 15	* Kır sakallı Çiftçi Kastandil veled-i Yazıcı oğlu Lazari 61 (Evsat) * ve oğlu kara sakallı Lazari 31 (Evsat) * ve oğulları İstavri 3 / ve Kastandil 1 * Diğer oğlu bıyıklı Peratmos 37 (İş bu esir olduğu .....? meşruhdur) * ve oğlu Yoryo sabi 3	Hane 16 (1259)	* Ak sakallı Çiftçi Apostol veled-i Yevan 71 (Evsat) * Der-i Aliyyede kır bıyıklı oğulları Yevan 45 * ve Peratmos 31 (Reft Asitane sene 1248) * ve oğulları Vasil 17 * ve Yoryo 8 (Ednâ) * ve Yermid sabi 2

Hane 17	* Der-i Aliyyede ak sakallı Cambaz oğlu Atnaş veled-i Korkor 50 (Evsat) * ve oğlu bıyıklı Todori 31 (Der-i Aliyyede) * ve oğlu Lazari 11 (Ednâ)	Hane 18	* Rençber Vasil veled-i Yoryo oğlu İstefani 12 (Ednâ)
Hane 19	* Kara bıyıklı Der-i Aliyyede Pavli veled-i Todori 41 * ve oğulları Anastaş 25 (Der-i Aliyyede) * ve Lazari 12 * ve Todori 8	Hane 20	* Sarı bıyıklı Çiftçi Çeriksiz Yoryo veled-i Antos 41 (A'lâ) * ve oğulları Nikola 6 * ve Yevan 1 * ve karındaşı Pandeli emred 15 (Der-i Aliyyede)
Hane 21	* Kır sakallı Çiftçi Tiryaki veled-i (B)Poz Yoryo 61 (Evsat)	Hane 22	* Kır sakallı Çiftçi Abraham veled-i uztıra? Kablan 61 (Evsat) (Reft Asitane 11 Rebiül-ahir 1248) * ve oğlu bıyıklı Aslan 41 (A'lâ) * ve oğulları Vasil 12 * ve Sava sabi 11 (Evsat)
Hane 23	* Matruş Çiftçi Karalim veled-i Foka oğlu Mihail 58 (Evsat) * ve oğlu Yani emred 11 (Evsat)	Hane 24	* Kır sakallı Çiftçi Korabel veled-i Todori 51 (Evsat)
Hane 25	* Kır sakallı Çiftçi Peratmos veled-i Dügüncü 71 (Amel-mande) * ve oğulları Felbos 44 (Ednâ) * ve Termid sabi 3	Hane 26	* Ak sakallı Der-i Aliyyede Tamut veled-i Felanos 71 (Amel-mande) * ve oğulları kara bıyıklı Palandi (Der-i Aliyyede) * ve Lazari 11 (Ednâ) * ve Yevan sabi 7
Hane 27	* Kır sakallı Çiftçi Sarı Pandeli veled-i Kileoğlu Lifor 71 (Amel-mande) * ve oğulları Mihail 17 (Der-i Aliyyede) * ve Yoryo 11 (Ednâ) * ve Esber sabi 3	Hane 28 (1272)	* Der-i Aliyyede Matruş Todori veled-i Terifenos Revvar oğlu 51 * ve oğlu Lefter 33 (Evsat) * ve oğulları Terifenos 8 (Ednâ) * ve İstavri 3 * Diğer oğulları bıyıklı Gülistan 31 * ve Tavaflor emred 14 * Benam Simyon veled-i Mersum tevellüd 5 Rebiül-ahir sene 1247
Hane 29	* Kır sakallı Keşiş Pavli veled-i Yere basmaz 56 (Amel-mande) * ve oğlu bıyıklı Kastandil 33 (Der-i Aliyyede) * Oğlu Ağnat 4 * Diğer oğlu Todori emred 15 (Evsat)	Hane 30	* Matruş Çiftçi Katırdöşü veled-i Odabaş Körpe 51 (Der-i Aliyyede) * ve oğlu (okunamadı) emred 13 (Evsat) * oğulluğu Lazari 19 (Evsat)
Hane 31	* Bıyıklı Lefter veled-i Todori 33 (Evsat)		

EXTENDED SUMMARY

Population, which means the community of people living in a certain area, comes from the Arabic word "Nefs". The total number of individuals living in the region provides important information about the quantitative and qualitative dynamism of the region. In other words, economic, social and sociocultural developments are proportional to population information. Events such as birth, death, migration and war in the region are among the situations that make the population variable. The mentioned features are important for population and population censuses to create analysis about the region. An important point of population information is the elucidation of information about past periods. In particular, people tried to learn from this information where their ancestors came from, the professions of their family elders, and what kind of family structure they had.

The first information about the population in the Ottoman Empire is obtained from the cadastral registers. Although the main purpose of Tahrir censuses is to determine the number of people subject to tax, they allow us to make partial judgments about the population. These censuses, which first started in the 15th century, continued with changes until the 19th century. The census, which was carried out for the first time in the 19th century in 1831 and whose main purpose was to determine taxes and the number of soldiers, was the most realistic census ever carried out by the Ottoman Empire. It has become possible to access the sociocultural and socioeconomic information of the period thanks to the notebooks in which these censuses and enumerations were recorded during the years of II. Mahmud's reign. This demographic study, which was carried out in many regions of the Ottoman Empire, was carried out 6 times between 1831 and 1845 in Derinkuyu (Melekobi), which is today a district of Nevşehir province.

Derinkuyu is an important place because it is the region where the first traces of Christianity took place. After the Battles of Manzikert in 1071 and Köseadağ in 1243, with the Turkish raids and migrations to Anatolia, most regions of Anatolia came under Turkish rule, and the Greek population remained in the minority. Derinkuyu also got its share of these migrations and became a place where the Turkish population increased over time. While the numerical superiority of the Muslim people over non-Muslims was seen in the census records of the 16th century, it was seen in the population records of the 19th century that this time non-Muslims were superior. This is related to the migration of Karamanli Christian Turks. The region is considered sacred by the Greek people. This sanctity of Derinkuyu dates back to ancient times. During that period, Christians escaping from the oppression of the Roman Empire founded the Derinkuyu underground city to get away from the dangers and made a life for themselves here.

The population books dated 1831, made during the reign of II. Mahmud and whose purpose was to meet tax and military needs, are located in the NFS.d section of the Prime Ministry Ottoman Archives. The Derinkuyu population book dated 1831, which is our study area, consists of Muslim books numbered 3554 and Non-Muslim books numbered 3555. Male members of the household were counted in the notebooks. After entering a household, the clerk in charge of the census first recorded the nickname, profession, name, age and physical characteristics of the household elder. Physical characteristics vary depending on the clerks who keep the book records. While beard and mustache depictions come to the fore in some regions, features such as long, medium and short stature are noted in other regions. After the head of the household, his sons, grandchildren, adopted children, and if the head of the household has brothers if they reside in the same household, their sons and grandchildren are recorded. These people are described with various descriptions such as bearded, moustached, emred, sabi depending on their age.

One of the striking factors of the 1831 census of the Derinkuyu region is that farming was an important source of income for both population groups. However, while approximately eighty percent of the Muslim-populated region is engaged in agriculture, this rate is low for the non-Muslim population. This situation is explained by the fact that the majority of the Greek population migrated to Istanbul and engaged in trade in the region. The fact that a large part of the Greek population migrated to Istanbul is a striking feature in the records. It has been observed that at least one or two members of almost every household of non-Muslim citizens migrated to Istanbul. It has been observed that these citizens who went to Istanbul did business in various professions in different districts (Kâğıthane, Üsküdar, Beyoğlu, etc.) and were financially stronger than Muslim citizens. The poll taxes paid by non-Muslim citizens in the ledger reveal important details in these censuses. These taxes, called Alâ, Evsat and Edna according to their revenues, started as Haraç in the Ottoman Empire and continued as Cizye. In this respect, the censuses are the result of a study that stands out not only with its qualitative but also quantitative features, as stated. The Muslim and non-Muslim population survey conducted in the Derinkuyu region in 1831 was not written down, but separate tables of names, nicknames, professions and physical characteristics were created for both peoples. Graphs of the non-Muslim population migrating to Istanbul and the poll taxes they paid were also produced.